

کالبدشکافی نشر اکاذیب

احمد زیدآبادی

نویسنده و مشاور هم‌میهن

در سطح زندگی فردی هم دروغ امری رایج است. دروغ‌ها گاهی بی‌ضرند و آسیبی به کسی نمی‌رسانند، اما گاه حیثیت دیگران را به خطر می‌اندازند. در زندگی روزمره، هنگامی که فردی با نسبت دروغ به دیگری، حیثیت او را به خطر می‌اندازد، معمولاً «روبروکنشان» می‌شود و با رسوا شدن فرد دروغگو، غائله پایان می‌یابد. در واقع، مردم اغلب از روی دروغ دیگران عبور می‌کنند مگر آنکه از جنس کلاهبرداری یا تهمت باشد.

کلاهبرداری و تهمت، قابل پیگیری قضایی از جانب اشخاص حقیقی و حقوقی است زیرا موجب وارد آوردن زیان مشخصی به افراد می‌شود. در سطح سیاسی و اجتماعی پر خلاف سطوح شخصی و فردی، کذب و دروغ جنبهٔ پیچیده‌تری به خود می‌گیرد. از زمانی که «آزادی بیان» به‌عنوان بخشی از حقوق انسان تعریف شده است، بحث کذب و دروغ هم معنای بغرنج‌تری پیدا کرده است. انتقاد از مدیران دولتی و افراد شاخص جامعه، بخشی از آزادی بیان است. انتقاد اما لزوماً مبتنی بر داده‌ها و اطلاعات کاملاً دقیق و پاس‌توریزه و اصطلاحاً پوزیتیویستی نیست، چراکه در زندگی سیاسی و اجتماعی اصولاً چنین داده‌ها و اطلاعاتی وجود ندارد.

حیات فکری ما آدمیان مبتنی بر تفهم است و تفهم هم جزء به جزء مابه‌ازای عینی و مادی ندارد. روی همین قاعده، عقیده و تبیین و تحلیل و نقد هرگز نمی‌تواند از جنس صدق و کذب باشد، گرچه واضح است که عقاید و تحلیل‌های متضاد نمی‌توانند در آن واحد همگی صادق باشند! کسی که باور خود به خدا را اعلام می‌کند در نگاه یک ملحد، نسبت کذب به هستی می‌دهد، در مقابل، کسی هم که وجود خدا را منکر است، در چشم یک مؤمن، گزاره‌ای کذب به زبان می‌راند. اما آنها نمی‌توانند این بحث را در چارچوب صدق و کذب به نتیجه برسانند. در دنیای سیاست روزانه هزاران ادعای کذب مطرح می‌شود. مقامی که آمار نادرست یا ناقص یا معیوب و یا نامتقن در حوزهٔ کاری خود ارائه می‌کند، از نظر رقبایش دروغ می‌گوید، در مقابل، او نیز آمار قبا را نادرست و آنان را متهم به دروغ‌گویی می‌کند. حال آیا می‌توان یک صاحب‌منصب و رقیایش را به اتهام اعلام آمار نادرست به دادگاه کشاند؟ اگر اراه دادگاه‌ها برای رسیدگی به این موضوع باز شود، دادگاه‌ها غلغلهٔ روم خواهند شد چراکه نزدیک به تمام

ادعاهای صاحب‌منصبان از نگاه مخالفان و رقبایشان و بالعکس آن، دروغ و قابل پیگیری است! در زندگی بشری معمولاً ادعاهای صدقی مطرح می‌شود که لزوماً قابل اثبات نیست اما به همین دلیل ممکن است طرف به بیان کذب متهم شود؛ اتفاقی که دور از چشم دیگران رخ دهد، به واقع رخ داده و ادعای آن صدق است، اما اگر کسی آن را کذب قلمداد کرد، چگونه قابل اثبات است؟ آیا صدقی که قابل اثبات نباشد، کذب است؟ اگر بخواهیم به جزئیات این بحث وارد شویم، بدون شک سرسام می‌گیریم! حال وقتی که مسئله‌ای به لحاظ نظری تا این اندازه سرسام‌آور است، چگونه در مقام عمل می‌تواند موضوع جرم و مجازات قرار گیرد؟ در قوانین جمهوری اسلامی نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی جرم تعریف شده است. در حقیقت احراز نیت قطعی افراد اصولاً ناممکن است و در عین حال راه اثبات منشوش شدن اذهان عمومی هم بی‌نهایت ناهموار است. حال پرسش این است که براساس دو مؤلفهٔ غیر قابل احراز چگونه می‌توان جرمی را به اثبات رساند و برایش مجازات تعیین کرد؟ بدون شک عقل سلیم می‌پذیرد که فرد یا سازمانی که به علت ادعای کذب یک نفر، دچار خسران شده است، نزدادگاه شکایت کند تا خسران او جبران یا اعادهٔ حیثیت شود. اما مدعی‌العموم در چه صورتی می‌تواند فردی را متهم به نشر اکاذیب کند؟ مدعی‌العموم قاعداً باید از موضع منافع جامعه به این ماجرا ورود کند، اما معمولاً از جانب دستگاه حکومت و افراد دارای موقعیت، اقدام به شکایت می‌کند.

برای نمونه در مناظرهٔ من با شیخ مهدی طابن، ادعاهای هر دو طرف‌مان در چشم دیگری کذب است. بر این مبنا، مدعی‌العموم براساس چه ادله‌ای باید فقط از یک طرف مناظره شکایت کند؟ آیا افکار عمومی از ادعاهای یک طرف مشوش و از ادعاهای طرف دیگر آرام شده است؟ اگر چنین ادعا شود، از چه راهی احراز شده است؟ واقعیت این است که با قوانین جاری نمی‌توان حداقل ضمانت را برای امنیت و آزادی مناظره تأمین کرد. برای حل مشکل، موضوع کذب و صدق بودن گذشتهٔ شهروندان را باید به نهادهای مدنی و برخوردار از قدرت داوری سپرد. اگر نهاد یا هیئتی معتبر و بی‌طرف و تخصصی برای رسیدگی به دعاوی و شکایت افراد نسبت به بیان امر کذب به‌خصوص در حوزهٔ رسانه شکل گیرد، همان می‌تواند با تشکیل جلسه‌رای به کذب و صدق ادعاها دهد. چنین نهادهای وقتی به کذب بودن ادعایی رأی دهد، هم از طرف شاکی اعادهٔ حیثیت می‌شود و هم طرف کذاب با از دست دادن اعتبارش در جامعه به مجازات می‌رسد. خارج از این قاعده، هم رسیدگی منصفانه بی‌نهایت سخت است و هم مجازات زندان و شلاق به دلیل بیان یک کلام، برای کلیت جامعه بسیار هزینه‌زاست.

انصاف کجاست

در حاشیه رای هیات منصفه دادگاه مطبوعات درباره عباس عبدی و روزنامه اعتماد

کامبیز نوروزی

حقوقدان

از تو گر انصاف آید در وجود

به ز عمری در رکوع و در سجود

انصاف‌راه به‌معنای «حکم‌و‌چدان‌و‌اخلاق» می‌گیرند. انصاف از وجدان بر می‌خیزد نه دانش و مقام. هرکس که ملکهٔ وجدان و اخلاق در او بیدار باد، انصاف می‌ورزد. ملکهٔ وجدان در خواب اگر بود، انصاف بیگانه می‌شود. هیئت‌منصفه براساس انصاف باید تصمیم بگیرد نه مثل قاضی براساس قانون اما این به معنای آن نیست که هیئت‌منصفه می‌تواند خلاف قانون و اصول اولیهٔ حقوق در تصمیمی دوست داشت بگیرد؛ مثلاً چیزی را جرم تلقی کند که در هیچ قانونی جرم نیست. تصمیم هیئت‌منصفه در مورد مجرم شناختن عباس عبدی، نویسندهٔ یادداشت «خطرناکی پاسخ‌دادن و پاسخ‌ندان» که در ۲۶ فروردین ۱۴۰۳ در روزنامهٔ اعتماد منتشر شد و بهروز بهزادی، مدیرمسئول این روزنامه از تصمیماتی است که در آن نه از انصاف خبری هست و نه از قانون. به گفتهٔ اکبر نصراللهی، سخنگوی هیئت‌منصفه عبدی و بهزادی را به خاطر یادداشت «خطرناکی پاسخ‌دادن و پاسخ‌ندان» به اتهام «نشر مطالب خلاف واقع و قانون اساسی» مجرم شناخت. طبق بند ۱۱ مادهٔ ۶ قانون مطبوعات «پخش شایعات و مطالب خلاف واقع…» یکی از جرائم مطبوعاتی است که مبتنی است بر مادهٔ ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی. طبق بند ۱۲ مادهٔ ۶ همان قانون نیز «انتشار مطلب علیه اصول قانون اساسی» ممنوع است. آن یادداشت شرایطی مشمول هیچ‌یک از دو عنوان مجرمانهٔ فوق نمی‌شود. دانستن چنین نکته‌ای آنگذر ساده است که نیازی به داشتن سواد حقوقی ندارد.

مطلب **خلاف واقع** یعنی مطلبی که واقعیت ندارد. امر واقع یعنی چیزی است که هست؛ وجود عینی دارد. می‌شود آن را دید یا شنید یا لمس کرد. یک ساختمان یک امر واقع است. جنگ یک امر واقع است. یک چیز با هست یا نیست. مثلاً می‌گوئیم در اینجا ساختمان وجود دارد. این یک امر واقع است. وقتی می‌گوئیم مطلبی خلاف واقع است یعنی در آن مطلب چیزی نوشته یا گفته شده است که در واقعیت وجود ندارد و نیست. مفهوم وارکان جرم انتشار مطلب خلاف واقع با کمی تفاوت شبیه نشر اکاذیب است. انتشار مطلب خلاف واقع صرفاً شامل جملاتی است که از امر واقع یعنی وجود یا عدم یک امر عینی آگاهی می‌دهد.

۲

تیتریک

HEADLINE ONE

تحریم هوایی

بررسی اقدام جدید آمریکا و بیانیه سه کشور اروپایی علیه ایران

محسن صالحی‌خواه

گزارشگر هم‌میهن

آمریکا و اروپا از تحریم هوایی‌ملی ملی ایران یعنی ایران ایر خبر دادند. اتهام آنان، حمل موشک‌های بالستیک از ایران به روسیه برای استفاده در جنگ اوکراین است. ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه کشورمان این اتهام را در دو موضع‌گیری جداگانه، مردود دانست. اسنادی نیز درباره این ادعا از سوی آمریکا و تروینکای اروپایی منتشر نشده است. ایران ایر یک بار در سال ۱۳۹۰ با همین اتهام تحت تحریم قرار گرفت که با توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵، تحریم‌های آن برداشته شد. آن زمان اتهام ایران، استفاده از این ایرلاین برای انتقال تسلیحات به سوریه از سال ۲۰۰۶ تا آن زمان (۲۰۱۲) بود. استفاده از هوایی‌مایی اصلی کشور در جریان جنگ سوریه یکی از مسائلی بود که در فایل صوتی مصاحبه جواد ظریف و سعید لیلاز (منتشرشده در اردیبهشت ۱۴۰۰) به عنوان نقطه اختلاف میان وزیر وقت امور خارجه و سردار سلیمانی فرمانده نیروی قدس سپاه مطرح شد.

▼ **موضع سخنگو**

ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه کشورمان در نشست خبری خود، در پاسخ به سوال خبرنگار ایرنا گفت: «همانگونه که بارها تأکید گردید، جمهوری اسلامی ایران ضمن مخالفت با جنگ، از راهکار سیاسی برای حل و فصل اختلافات روسیه و اوکراین و پایان بخشیدن به درگیری‌های نظامی حمایت می‌کند. جمهوری اسلامی ایران از ابتدای بحران اوکراین تاکنون هیچ‌گاه بخشی از این نزاع و درگیری نظامی و ادامه آن نبوده و همواره از راهکار سیاسی و گفت‌وگوهای دوجانبه برای پایان دادن به این بحران و درگیری حمایت کرده است. رویکرد اصولی و اعلام‌شده جمهوری اسلامی

محقق داماد در همایش بانکداری اسلامی:

پول نفت را به دست سفیهان ندهید

گروه خبر: سی‌وچهارمین همایش بانکداری اسلامی با حضور عبدالناصر همتی، وزیر امور اقتصادی و دارایی، محمدرضا فرزین، رئیس کل بانک مرکزی، غلامرضا مصباحی‌مقدم، رئیس شورای فقهی بانک مرکزی، فرشاد حیدری، رئیس مؤسسه عالی آموزش بانکداری و سیدمصطفی محقق داماد، مدرس فقه و دانشگاه در محل بانک مرکزی روز گذشته برگزار شد.

سیدمصطفی محقق داماد، استاد حوزه‌و‌دانشگاه در این همایش تأکید کرد که تجربه ۴۵ ساله در ایران نشان داد تفکرات چپ اقتصاد ایران را ویران کرد و از مغول بیشتر ضربه زد. او با اشاره به اینکه پیامبر(ص) فقر را در زمان خود برطرف کرد، افزود: «عامل وحدت اول این است که شکم‌ها سیر شود. جناب رئیس بانک مرکزی، من خطاب به حضرت‌عالی می‌گویم، فکر نان مردم باشیم.» این استاد دانشگاه تصریح کرد: «شکم گرسنه ایمان ندارد؛ به صراحت عجب مسئله حکیمانه‌ای است. هر چه از دین داد بزیم با شکم گرسنه که نمی‌توانیم حرف بزیم.» محقق داماد با اشاره به آیه «وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لِكَفِّ قِيَامِهَا»، گفت: پول و مال ملت، قوام ملت است. سرمایه ملت مثل خونِ گری ملت است، نباید اختیار آن را به دست افراد نابخرد و ناتوان بدهیم که قرآن از آن به سفیهان تعبیر می‌کند.»

او گفت: «اگر نفت می‌فروشید، پول نفت را به دست سفیهان ندهید. اگر می‌خواهید پولتان را در بانک بگذارید به دست سفیهان نآورد بی‌سواد ندهید بلکه آن‌ها را به‌دست متخصصان، خردمندان، عاقلان و امینان بدهید تا فقرتان برطرف‌شود. ببینید مشکل کجاست و مشکل کشور ما چیست.»

▼ **ضرورت کاهش تدریجی مداخلات دولت در اقتصاد**

در ادامه این همایش عبدالناصر همتی، وزیر اقتصاد و دارایی عنوان کرد: «امروز تقریباً چهار دهه از بانکداری اسلامی و تدوین قانون بانکداری بدون ربا گذشته است اما ما نتنها به بانکداری اسلامی نزدیک نشدیم بلکه از آن نیز دور شدیم. حتی از بانکداری متعارف نیز دور شده‌ایم. حتی اگر تحریم‌ها برداشته‌شود و قانون FATF پذیرفته‌شود تازه مشکل اول سیستم بانکی ما از نظر سرباسری‌های بانکی کلیات سرمایه و دارایی‌ها مشکلات جدی‌را تجربه می‌کند که امیدواریم در دولت چهاردهم بتوانیم اصلاحاتی جدی در این زمینه داشته باشیم.»
سکائدار وزارت اقتصاد گفت: «سیاست‌های اقتصادی سیاست‌های پولی و ارزی و مالی حتماً باید با هماهنگی انجام شود و ما کمک می‌کنیم تا این موضوع محقق شود چراکه بانک مرکزی مسئول کنترل تورم است و با قاطعیت تأکید شده که وظیفه اصلی بانک مرکزی کنترل تورم است و ما در وزارت اقتصاد کمک می‌کنیم که بانک مرکزی در این وظیفه خود موفق باشند. بحث اصلی مشکل تورم به بحث مشکل

گزارش یک

ایران در خصوص بحران اوکراین همچنان ثابت و بدون تغییر باقی مانده و تکرار ادعای ارسال موشک‌های بالستیک برای روسیه، با اهداف و انگیزه‌های سیاسی برخی کشورهای غربی صورت می‌گیرد و کاملاً بی‌اساس است. همکاری‌های نظامی متعارف جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه سابقه‌ای به مراتب قدیمی‌تر از تاریخ آغاز جنگ اوکراین دارد. این همکاری‌ها در چارچوب توافقات دوجانبه و مبتنی بر ثرْم‌ها و حقوق بین‌الملل بوده و ارتباطی به بحران اوکراین ندارد.»

کنعانی روز گذشته نیز در توئیتر خود نوشت: «انتشار اخبار غلط و گمراه‌کننده درباره انتقال تسلیحات ایرانی به برخی کشورها، صرفاً یک اقدام زشت تبلیغاتی و دروغ با هدف مخفی‌سازی ابعاد حمایت‌های گسترده تسلیحاتی غیرقانونی آمریکا و برخی کشورهای غربی از نسل‌کشی در نوار غزه است.»

▼ **ادعای آمریکا**

آنتونی بلینکن، وزیر خارجه آمریکا که در لندن به سر می‌برد، در یک کنفرانس خبری مشترک با همتای بریتانیایی خود از اعمال تحریم‌های جدید بر ایران و شرکت هوایی‌مایی ایران ایر خبر داد. بلینکن گفت: «آمریکا تحریم‌های تازه‌ای علیه ایران با ادعای حمایت جمهوری اسلامی از روسیه در جنگ با اوکراین و ارسال موشک بالستیک به این کشور وضع کرده است.» او سپس از تحریم شرکت ایران ایر خبر داد.

این ادعای بلینکن در حالی مطرح می‌شود که پیش از آن، جان کربی، سخنگوی شورای امنیت ملی آمریکا به خبرنگاران گفته بود: «آمریکا نمی‌تواند گزارش‌های منتشرشده درباره ارسال موشک‌های بالستیک از سوی ایران به روسیه را تأیید کند.» ادعای ارسال موشک‌های بالستیک کوتاه‌برد از ایران به روسیه برای استفاده در جنگ اوکراین، ابتدا توسط روزنامه آمریکایی وال‌استریت‌ژورنال و به نقل از مقامات ناشناس آمریکایی و اروپایی مطرح شده بود.

گزارش دو

ناترازی یوده‌جو ناترازی بانک‌ها برمی‌گردد و تا این مسائل حل نشود کنترل تورم سخت خواهد بود. با این حال ما وظیفه داریم که حتماً این کار را انجام دهیم و برای تحقق آن به نتیجه برسیم.»

او در رابطه با موضوع استقلال بانک مرکزی عنوان کرد: «استقلال کارشناسی و تخصصی بانک مرکزی یعنی سیاست این بانک به شکلی باشد که بتواند نرخ تورم و مسئله ارز را کنترل کند تا اقتصاد کشور تداوم یافته و تولید کشور بارشدر و به‌رود شود. بنابراین مانی‌توانیم همزمان هم سیاست تثبیت نرخ ارز را داشته باشیم و هم سیاست‌رها کردن نرخ بهره را. چراکه این دو با یکدیگر همخوانی ندارد و در این شرایط است که تورم ما تداوم پیدا می‌کند و در این شرایط شبکه‌بانکی نیز نمی‌تواند جوابگوی این مشکل باشد.»

وزیر اقتصاد در ادامه در رابطه با موضوع استقلال بانک مرکزی گفت: «بانک مرکزی باید در سیاست‌گذاری به صورت کارشناسی رفتار کند و نباید تحت تأثیر دستورات و براساس گفته‌ها، سیاست ارزی و پولی خود را تعیین کند. بنابراین زمانی که ما از استقلال صحبت می‌کنیم منظور به استقلال در سیاست‌گذاری و کارهای کارشناسی است. ما باید اقتصاد را پیش‌بینی‌پذیر کنیم. بانک مرکزی باید به صورت شفاف آمارهای مربوط به رشد اقتصادی و تورم را ارائه دهد. بنابراین در بحث پیش‌بینی‌پذیر کردن اقتصاد نقش بانک مرکزی بسیار مهم است.»

او تصریح کرد: «موضوع بعدی مسئله ناترازی بانک‌هاست. واقعیت این است که موضوع ناترازی بانک‌ها در حال حاضر قابل تداوم نیست و باید فکر اساسی به حال آن کرد.»

سکائدار وزارت اقتصاد با اشاره به موضوع دریافت وام میلیاردی توسط برخی از اعضای هیئت‌مدیره‌ها گفت: «من از دریافت وام میلیاردی توسط این افراد دفاع نمی‌کنم. آنها می‌توانند مانند دیگر کارمندان از تسهیلات کارمندی برخوردار شوند اما حق ندارند وام‌های کلان و میلیاردی دریافت کنند.»
همتی تأکید کرد: «باید با مردم مدارا کرد و اجازه داد که بتوانند از خدمات بانکی و رفاهی بهره‌مند شوند.» او اضافه کرد: «به تدریج شاهد کاهش مداخلات دولت در اقتصاد باشیم. بانک مرکزی باید در برابر فشارها مقاومت کند. ما باید جلوی رانت‌ها را بگیریم. باید تلاش کنیم تا به تراز تجاری مثبتی برسیم و بتوانیم اقداماتی انجام دهیم که تورم کنترل شود تا شاهد یک اقتصاد پیش‌بینی‌پذیر باشیم. ما وقتی در نرخ ارز دخالت می‌کنیم، تثبیت نرخ ارز در شرایط تورم ۴۰ درصدی یعنی لطمه وارد شدن به صادرات، روی آوردن به بانک مرکزی برای اضافه برداشت، چاپ پول و نهایتاً تداوم تورم و این دور باطل باید توسط خود بانک مرکزی از بین برود و من در وزارت اقتصاد از این موضوع حمایت می‌کنم.»

